

WIR EN JAARREKENING

door Drs. J. G. Kuijl en H. van Dijk

1. Inleiding

In een recente publikatie¹⁾ heeft de Commissie van Advies inzake Jaarverslaggeving (CAJ) van het NIVRA haar standpunt bepaald over de verwerking van premies Wet investeringsrekening (WIR) in de jaarrekening. In de CAJ-visie vormen deze premies uitsluitend een aftrekkpost op het bedrag van de investering. Opvallend aan deze publikatie is het ontbreken van zowel een beschouwing over de aard van de premie als een motivering voor het gebruik van slechts één verwerkingsmethode en de afwezigheid van andere methoden, terwijl geen onderscheid is gemaakt tussen basispremie en toeslagen.

De CAJ-zienswijze is ingediend bij het Tripartite Overleg (TO) en dit heeft onlangs geresulteerd in een Voorontwerp van Beschouwing²⁾. Naast de CAJ-methode staat dit ontwerp nog een andere wijze van verwerking toe, t.w. opname van de premie als egaliseringsrekening aan de creditzijde van de balans, waarbij deze transitorische passiefpost geen deel uitmaakt van het eigen vermogen. Het Voorontwerp is t.o.v. de CAJ-visie sterk verbeterd waar het leesbaarheid en werkingssfeer betreft; des te opvallender is dat nog steeds opmerkingen als hierboven gememoreerd over het wezen van de premie enz. ontbreken, te meer daar deze o.i. bepalend zijn voor de wijze van verwerking van de WIR-premie in de jaarrekening.

Deze bijdrage is verder als volgt opgebouwd. In paragraaf twee wordt het verschil behandeld tussen de oude en nieuwe wetgeving ter stimulering van investeringen en komen enkele voor het verdere betoog relevante punten uit de WIR aan de orde, terwijl in paragraaf drie de verwerking van vervroegde afschrijving (v.a.) en investeringsaftrek (i.a.) in de commerciële jaarrekening wordt behandeld.

Wegens de overeenkomsten tussen i.a. en WIR enerzijds en investment credit anderzijds worden in paragraaf vier kort de ontwikkelingen in de Verenigde Staten terzake belicht om in paragraaf vijf summier in te gaan op de fiscale verwerking van WIR, SIR (Selectieve investeringsregeling) en IPR (Investerings premie-regeling).

In paragraaf zes tenslotte worden theorie en praktijk met elkaar geconfronteerd; de uitkomsten van een onderzoek bij ruim honderd ter beurze genoteerde ondernemingen over de verwerking van WIR-premie in de jaarrekening worden afgezet tegen de ontwikkelde theoretische inzichten.

2. Van investeringsaftrek en vervroegde afschrijving naar WIR

Op 24 mei 1978 is een nieuwe wetgeving ter stimulering van investeringen - de WIR - in werking getreden³⁾. Op diezelfde datum zijn de tot dan bestaande be-

¹⁾ De Accountant, 84e jrg., nr. 11, juli/augustus 1978, blz. 642.

²⁾ Beschouwingen naar aanleiding van de Wet op de jaarrekening van ondernemingen, afl. 6, febr. 1979, blz. VI4-1/2, Deventer, losbl. (Beschouwingen) en De Accountant, 85e jrg., nr. 6, februari 1979, blz. 388.

³⁾ Wet investeringsrekening van 29 juni 1978, Stb. 368.

lastingsfaciliteiten - i.a. ex art. 11 Wet IB '64 en v.a. ex art. 10 lid 3 Wet IB '64 - afgeschaft; aan de vervallen regeling kleefden een aantal bezwaren. I.a. was een vorm van belastingafstel, een winst- of inkomensaf trek - „credit against income” - waardoor de winst (Vpb) resp. het onzuiver inkomen (IB) werd verlaagd. Voor ondernemingen met verliezen of geringe winsten leidde dit tot (hogere) verliezen waarvan verrekening met toekomstige winsten veelal onzeker was. Voor IB-plichtige ondernemers was het werkelijk genoten belastingvoordeel bovendien nog afhankelijk van de hoogte van de belastbare som. Een ander motief voor de overgang naar de WIR lag in het globale, weinig gedifferentieerde karakter van de vervallen faciliteiten, waardoor de overheid slechts over geringe mogelijkheden beschikte tot (bij)sturen van ondernemingsinvesteringen.

Bij v.a. mocht een belangrijk deel van de op bedrijfsmiddelen af te schrijven bedragen op een eerder tijdstip dan normaal ten laste van fiscale winst worden gebracht waardoor een tijdelijk liquiditeitsvoordeel ontstond, een vorm van belastinguitstel.

Kenmerkend voor de WIR is dat de investeringspremie in mindering komt op de verschuldigde IB of Vpb - „credit against tax” - waardoor de investeringsstimulans voor het volledige premiebedrag effectief wordt. Is geen belasting verschuldigd, dan kan een negatieve (voorlopige) aanslag worden opgelegd⁴). De thans in werking getreden fase van de WIR kent een investeringsbijdrage, de basispremie, en een viertal toeslagen; de kleinschaligheidstoelage (KST), de bijzondere regionale toeslag (BRT), de ruimtelijke ordeningstoelage (ROT) en de grote projectentoeslag (GPT).

De basispremie varieert afhankelijk van het actief van 7% tot 23% van het investeringsbedrag. Op grond van conjuncturele ontwikkelingen kan de basispremie met maximaal de helft - naar boven of naar beneden worden aangepast. De KST wordt toegekend aan die ondernemers die op jaarbasis minder dan f 800.000 investeren; het toeslagpercentage loopt van 6% bij f 2.000 tot 0% bij f 800.000. De BRT wordt toegekend voor investeringen in bedrijfsgebouwen en vaste installaties in de open lucht in bepaalde gebieden, resp. 20% en 10%; de ROT 15% resp. 7½% wordt slechts toegekend aan ondernemers die met (een gedeelte van) hun bedrijf verhuizen van een SIR-gebied naar bepaalde groeigebieden. De GPT wordt verleend voor projecten groter dan f 30 miljoen waarbij voor tenminste f 8 miljoen in bedrijfsgebouwen en vaste installaties in de open lucht is geïnvesteerd; de toeslag bedraagt f 25.000 per gecreëerde arbeidsplaats voor zover deze is toe te rekenen aan het deel van de investering boven f 30 miljoen. Voor basispremie en de meeste toeslagen gelden terugbetalingsverplichtingen bij desinvestering binnen een bepaalde periode. Door indexering zijn de in deze paragraaf genoemde bedragen inmiddels verhoogd.

3. Verwerking van v.a. en i.a. in de commerciële jaarrekening

Hoofddoel van zowel v.a. als i.a. was het bevorderen van investeringen. Bij *vervroegde afschrijving* geschiedde dit door uitstel van belastingbetaling waardoor de liquiditeitspositie van de investerende onderneming verbeterde; een belangrijk deel van op bedrijfsmiddelen af te schrijven bedragen mocht nl. op een vroeger

⁴) Art. 17 WIR, art. 61 lid 3 Wet IB en art. 23b lid 3 Wet Vpb.

tijdstip dan normaal ten laste van de fiscale winst worden gebracht. Het hierdoor ontstane tijdelijke verschil tussen commerciële en fiscale jaarwinst kon in de jaarrekening worden verwerkt door een egalisatierekening of een rekening latente belastingverplichting in te voeren⁵⁾. Terzijde zij opgemerkt dat rangschikking van deze tijdelijke verschillen onder latente belastingverplichtingen o.i. niet fraai is. Vogels van diverse plumeau sieren zich met hetzelfde „latente verenklee”, nl. latenties uit hoofde van herwaardering⁶⁾ en latenties ontstaan uit een tijdelijke afwijking tussen fiscale en commerciële winst. Na het (de) ja(a)r(en) waarover vroegeerd mocht worden afgeschreven werd de commerciële afschrijving hoger dan de fiscale. Periodiek werd een deel van de latente verplichting afgeboekt van de egalisatierekening; deze bereikte in principe de nulstand bij het verstrijken van de geschatte economische levensduur van het actief.

De verhitte discussies in dit blad over latente belastingschulden begin vijftiger jaren zijn juist geluwd als op 24 december 1953 de bepalingen inzake de *investeringsaftrek* in het staatsblad verschijnen⁷⁾. De i.a. was een objectieve vrijstelling; de winst in het kalenderjaar van investering werd met een bepaald percentage van het investeringsbedrag verlaagd. De wijze waarop i.a. in de jaarrekening moest worden verwerkt leidde tot nieuwe discussie.

Hoefnagels stelt in zijn proefschrift: „Voor de bedrijfseconomie speelt noch de benaming noch de bedoeling van de belasting te dezer zake een rol⁸⁾” en „Derhalve moeten de consequenties (. . .) worden beschouwd vanuit hun betekenis voor de bedrijfseconomie⁹⁾”.

Van Hoepen trekt dit terecht door tot de verwerking van de i.a. en v.a., alsmede de WIR-premie in de jaarrekening. „Alleen de feitelijke invloed op vermogen en resultaat wordt belangrijk geacht¹⁰⁾”.

Terzake van de invloed van i.a. op de kostprijsbepaling komt Hoefnagels tot de conclusie dat onder nominalisme „deze ‘subsidie’ als een korting op de aanschaffingsprijs moet worden beschouwd voor het netto bedrag,¹¹⁾ en vervolgens „dat in het algemeen de vervangingswaarde gelijk is aan de aankoopprijs verminderd met de netto-investeringsaftrek¹²⁾ (op het moment van vervanging) (toevoeging van ons).

In De Accountant wordt naar aanleiding van een C.A.B.-rapport¹³⁾ de vraag opgeworpen „in welk jaar de door toepassing van de investeringsaftrek verkregen ‘belastingbate’ ten gunste van de resultaten moet worden gebracht. Deze vraag is van feitelijke aard en kan slechts geval voor geval worden beantwoord”.

In de zestiger en zeventiger jaren houden nog een aantal auteurs zich bezig met de verwerking van i.a. in de jaarrekening. Burggraaff opteert voor verwerking van de i.a. in de balans als „vooruitontvangen inkomsten”; hij kiest voor toevoe-

⁵⁾ Voorontwerp van Beschouwingen naar aanleiding van de Wet op de jaarrekening van ondernemingen, afl. 4, 31 december 1975, blz. 20 alin. 16, (Voorontwerp) en Beschouwingen VII-5 alin. 16.

⁶⁾ Voorontwerp 4, blz. 19, alin. 13 en Beschouwingen VII-4, alin. 13.

⁷⁾ Wet fiscale voorzieningen in het belang van de werkgelegenheid op langere termijn, Stb. 591.

⁸⁾ W. L. G. S. Hoefnagels, De invloed van fiscale afschrijvingen en investeringsaftrek op financiering, rentabiliteit en kostprijs, academisch proefschrift, Tilburg, Leiden 1961, blz. 93.

⁹⁾ Hoefnagels, t.a.p. blz. 95.

¹⁰⁾ M. A. van Hoepen, ESB, 4 april 1979, blz. 353.

¹¹⁾ Hoefnagels, t.a.p. blz. 101.

¹²⁾ Hoefnagels, t.a.p. blz. 104.

¹³⁾ De Accountant, 69e jrg. nr. 1, september 1962, blz. 40 t/m 51, „De vraagstukken, welke samenhangen met de invloed van de latente belastingverhoudingen op de jaarrekening van de naamloze vennootschap”, Rapport subcommissie C.A.B., de commissie De Blaeij, blz. 51.

ging van de gerealiseerde belastingbesparing aan de resultaten naar rato van het toegepaste afschrijvingspercentage, kleine investeringen leiden „om redenen van gemak en eenvoud” tot een eenmalige bate. Verantwoording van bespaarde belasting als verlaging van de kostprijs leidt z.i. tot praktische moeilijkheden wegens repercussies op vervangingswaarde en belastinglatenties¹⁴⁾.

De Jong bespreekt twee mogelijkheden, nl. het belastingvoordeel in mindering brengen op de aanschaffingswaarde of aanstonds tot de commerciële winst rekenen, „wanneer aan de investering belangrijke voorbereidings- en/of aanloopkosten zijn verbonden, die commercieel onmiddellijk ten laste van het resultaat zijn gebracht (. . .)”¹⁵⁾ Schot opteert voor „uitsmering van het voordeel over alle jaren van de gebruiksduur en wel naar gelang van het aantal geleverde prestaties”, waardoor „de over de jaren behaalde resultaten een wat meer gelijkmatig karakter gaan vertonen”¹⁶⁾. Kooiman vermeldt drie zienswijzen, nl. het fiscale voordeel afboeken op de kostprijs van het activum; een verlaging van de belastingdruk in de jaren waarin het voordeel daadwerkelijk genoten wordt en tenslotte een verdeling van het fiscale voordeel over de gehele levensduur van het activum, waarbij de laatste methode de voorkeur kennelijk geniet¹⁷⁾.

Nederstigt brengt meestal „de belastingverlichting tengevolge van de investeringsaftrek ten gunste van het jaar, waarin deze wordt toegekend”; echter bij een „eenmalige, relatief grote investering” dan wel om „het oorzakelijk verband tussen het aangeschafte bedrijfsmiddel en de genoten faciliteit” beter tot haar recht te doen komen kan het voordeel worden gepassiveerd en gedurende de levensduur van het actief als winst worden aangemerkt, dan wel op de kostprijs van het bedrijfsmiddel in mindering worden gebracht¹⁸⁾.

Sanders en Burgert noemen als mogelijkheden rechtstreekse toevoeging aan het resultaat bij zich „vrijwel elk jaar voordoende investeringen, die niet te zeer in omvang verschillen”, maar willen de belastingbesparing bij zeer grote investeringen die zich schoksgewijze voordoen uitspreiden over de levensduur van de betreffende investeringsobjecten, hetzij via een egalisatierekening hetzij via vermindering van de kostprijs.¹⁹⁾

Het vierde Voorontwerp van Beschouwingen poogt in december 1975 enige eenheid in deze verschillende visies te scheppen door te stellen dat in beginsel toerekening kan geschieden aan het jaar waarin het voor- of nadeel optreedt, maar „Indien de fiscale faciliteit is verbonden met een investering in een duurzaam produktiemiddel, heeft het de voorkeur de verlaging of verhoging toe te rekenen aan de gebruiks jaren van het desbetreffende produktiemiddel”²⁰⁾.

¹⁴⁾ J. A. Burggraaff, Comptabele behandeling van de investeringsaftrek, mab, 38e jrg. nr. 1, januari 1964, blz. 15 en 17.

¹⁵⁾ J. de Jong, Latenties terzake van de vennootschapsbelasting, mab, 38e jrg. nr. 2, febr. 1964, blz. 53.

¹⁶⁾ W. A. Schot, Latente belastingclaims en hun waardering, mab, 39e jrg. nr. 1, jan. 1965, blz. 20.

¹⁷⁾ Preadvies voor de Voorjaarsconferentie 1967 „Belastingen naar de winst in de jaarrekening”, De Accountant, 74e jrg. nr. 2, juni 1967, blz. 37/38.

¹⁸⁾ W. F. Nederstigt, De verwerking van vennootschapsbelasting in de jaarrekening, mab, 49e jrg. nr. 2, febr. 1975, blz. 82 en Invloed fiscale tegemoetkomingen op actuele waarde bedrijfsmiddelen, opgenomen in de bundel Fiscale Miniaturen, blz. 173/174, Deventer 1978.

¹⁹⁾ P. Sanders en R. Burgert, De jaarrekening nieuwe stijl, 9e druk, Alphen aan den Rijn, 1977, blz. 320/321.

²⁰⁾ Voorontwerp 4, blz. 18, alin. 10 en Beschouwingen, VII-3, alin. 10.

4. Investment credit en jaarrekening

Daar i.a., WIR en investment credit zekere overeenkomsten vertonen zijn de ontwikkelingen in de Verenigde Staten m.b.t. *investment credit* ook voor de verwerking van de WIR-premie in de jaarrekening van belang.

APB Opinion No. 2 verlangt toepassing van „deferral” methoden in plaats van „subsidy by way of a contribution to capital” en „reduction in taxes otherwise applicable to the income of the year in which the credit arises”. „Deferral” methoden zijn wijzen van verwerking waarbij de winstneming wordt uitgesteld; de belastingvoordelen worden onder invloed van het „matching-principle” toegerekend aan de gebruiks jaren van het actief. De APB komt tot deze conclusie omtrent de te hanteren verwerkingsmethoden na een analyse van de „nature of the investment credit”, d.w.z. van de „substance of its essential characteristics”²¹⁾. De volgende viésies worden vermeld:

- a. de credit wordt beschouwd als een „subsidy by way of a contribution to capital”, een eenmalige toevoeging aan het eigen vermogen;
- b. de credit vormt een „reduction in taxes otherwise applicable to the income of the year in which the credit arises”, een vermindering van belasting welke in één maal ten gunste van het resultaat van het jaar waarin de credit opkomt wordt gebracht;
- c. de credit is een „reduction in a cost otherwise chargeable in a greater amount to future accountings periods”.

Methode a. wordt verworpen omdat „the investment credit increases the net income of some accounting period(s)”²²⁾, methode b. omdat investment credit de belastingbetaler toestaat „to withhold the cash equivalent of the credit from taxes otherwise payable and that it is not an element entering into the computation of taxes related to income of the period”²³⁾. De APB komt dan tot de conclusie dat „cost reduction” de voorkeur verdient, m.n. „earnings arise from the use of facilities, not from their acquisition”²⁴⁾. Verwerking in de jaarrekening kan geschieden door verlaging van de aanschaffingswaarde of door invoering van een egalisatierekening.

Echter, „In recognition of the substantial diversity of opinion (. . .) in the matter of accounting for the investment credit” - blijkt voor de Securities and Exchange Commission in januari 1963 zowel APB No. 2 als methode b. aanvaardbaar te zijn²⁵⁾, waarop APB No. 4 volgt. In volgende jaren is methode b. „now predominant in practice”, hetgeen wordt bevestigd door Tabel 6.2, ontleend aan „Accounting Trends and Techniques”²⁶⁾.

²¹⁾ Accounting Principles Board, Opinion No. 2, Accounting for the Investment Credit, The Journal of Accountancy, Febr. 1963, blz. 70, eveneens opgenomen in P. Grady, Inventory of generally accepted accounting principles for business enterprises, Accounting Research Study No. 7, New York, 1965, blz. 137 e.v.

²²⁾ The Journal of Accountancy, t.a.p. blz. 70 en Grady blz. 137, alin. 5.

²³⁾ Idem, Grady, blz. 138, alin. 8.

²⁴⁾ The Journal of Accountancy, t.a.p. blz. 71, Grady blz. 139, alin. 12.

²⁵⁾ The Journal of Accountancy, t.a.p. blz. 12.

5. Fiscaal intermezzo

Hiervóór is een aantal methoden van premieverwerking in de commerciële jaarrekening aangegeven. Voor de fiscale jaarrekening is de keuze omtrent de te volgen methode voor WIR, SIR en IPR zeer eenvoudig; immers, er is geen keuze.

De toegekende investeringsbijdragen en toeslagen worden bij regeling van de aanslag verrekend. Hierbij geldt de in art. 61a lid 1 IB '64 opgenomen betalingsvoorwaarde, waardoor op een nog niet in gebruik genomen bedrijfsmiddel in een jaar nooit meer aan premie kan worden ontvangen dan bij het einde van dat jaar op de investering is betaald. De aldus bepaalde premie wordt - het is een „credit against tax” - in mindering gebracht op de volgens tabel verschuldigde IB of Vpb. Dat de betreffende investering fiscaal geactiveerd moet worden tegen aanschaffings- of voortbrengingskosten spreekt vanzelf, want WIR-bijdragen en toeslagen verlagen de aanschaffings- of voortbrengingskosten niet. Ten laste van de fiscale jaarwinst mag dan ook worden afgeschreven op basis van deze aanschaffings- of voortbrengingskosten. Al of niet ontvangen WIR-premie heeft derhalve geen invloed op de hoogte van de fiscale afschrijving.

De SIR-heffing verhoogt de aanschaffings- of voortbrengingskosten en daarmee de afschrijvingsbasis en de jaarlijks ten laste van de fiscale winst te brengen bedragen wel; de heffing mag daarom niet in éénmaal ten laste van de winst wordt gebracht, maar moet worden geactiveerd. Premieberekening vindt plaats over de met SIR-heffing verhoogde aanschaffings- of voortbrengingskosten. (Het zg. WIR-over-SIR-effect).

Fiscaal gezien vormt de IPR-premie een subsidie; deze wordt daarom in mindering gebracht op de aanschaffings- c.q. voortbrengingskosten van het bedrijfsmiddel en verlaagt de jaarlijks ten laste van de fiscale winst te brengen afschrijvingsbedragen.

6. Verwerking van WIR, SIR en IPR in de commerciële jaarrekening - theorie en praktijk

In deze paragraaf willen wij tot een confrontatie komen van de resultaten van ons onderzoek naar de verantwoording van de WIR-premie in de jaarrekening, het Voorontwerp van Beschouwingen hierover, de in vorige paragrafen aangeduide theoretische opvattingen en de ontwikkelingen in de Verenigde Staten met betrekking tot investment credit. Ons onderzoek heeft betrekking op ruim honderd jaarverslagen van ter beurze genoteerde ondernemingen, zie bijlage 1. Omdat enkele ondernemingen meer dan één methode ter verwerking van WIR-premie in de jaarrekening toepassen bedraagt het aantal waarnemingen bij 108 ondernemingen 115.

Tabel 6.1. absolute en relatieve frequentie naar gebruikte methoden

<i>Methode</i>	<i>omschrijving</i>	<i>frequentie absoluut</i>	<i>frequentie relatief</i>
A	premie in aftrek op aktiva	22	19
B	premie opgenomen onder voorzie- ningen als egalisatierekening	47	41
C	premie rechtstreeks ten gunste van eigen vermogen	1	1
D	premie rechtstreeks ten gunste van het resultaat	4	3
E	premie opgenomen onder schulden als egalisatierekening	7	6
F	premie niet vermeld	24	21
G	overige	10	9
		115	100
		115	100

Egalisatie past 47% der onderzochte ondernemingen toe (B plus E); in 19% der gevallen wordt de premie in aftrek op het actief gebracht (A). Hieruit blijkt dat 66% van de onderzochte ondernemingen uitgestelde winstneming toepast, in overeenstemming met de in alinea 1 Voorontwerp voorgeschreven methoden.

Methode C en D - samen 4% - waarbij de premie rechtstreeks ten gunste van het eigen vermogen resp. van het resultaat wordt gebracht - voldoen niet aan de eisen van Voorontwerp 6.

Methode C

Rechtstreekse toevoeging van de WIR-premie aan het eigen vermogen vindt geen grond in de bestudeerde Nederlandse literatuur noch in de Beschouwingen, terwijl de APB deze methode verwerpt met de opmerking dat investment credit „increases the net income of some accounting period(s)”.

Ons onderzoek trof slechts één onderneming aan die deze methode - en dan nog uitgesteld - toepaste met de omschrijving „Met ingang van 1979 zal jaarlijks ½ gedeelte van deze (egalisatie) voorziening (WIR) vrijvallen ten gunste van de algemene reserve”. Hoewel getemporeerd wordt de premie dus niet via het resultaat geleid! In de Verenigde Staten - zie tabel 6.2. - komt deze methode niet voor.

Methode D

Methode D, rechtstreekse toevoeging aan het resultaat van de gehele WIR premie (d.w.z. investeringsbijdrage en investeringstoeslag eventueel verminderd met SIR-heffing), is noch voor de CAJ, noch voor het TO aanvaardbaar. Onder bepaalde omstandigheden zien resp. De Jong, Nederstigt (1975 en 1978) en Sanders en Burgert (voor i.a.!) echter wel mogelijkheden, te weten voor „belangrijke voorbereidings- en/of aanloopkosten (. . .) die commercieel onmiddellijk ten laste van het resultaat zijn gebracht”, resp. alleen *niet* bij relatief grote investeringen met een

eenmalig karakter, resp. bij zich „vrijwel elk jaar voordoende investeringen, die niet te zeer in omvang verschillen”, terwijl Burggraaff deze methode toelaatbaar acht bij „kleine investeringen tot beperkte bedragen”.

Anders gezegd, methode D kan toepassing vinden bij investeringen die omdat ze klein zijn de resultaten niet te zeer beïnvloeden, of, omdat ze regelmatig voorkomen, eveneens geen sterke schommelingen van het resultaat te zien geven.

De praktijk ten aanzien van methode D in de Verenigde Staten blijkt duidelijk uit de volgende aan Accounting Trends and Techniques ontleende tabel²⁶⁾.

Tabel 6.2. verwerking van investment credit bij 600 survey companies

<i>Methode</i>	<i>1975</i>	<i>1974</i>	<i>1973</i>	<i>1972</i>
Flow-through = D	518	504	496	489
Deferral = B + E + A	60	72	78	77
No reference to investment credit	22	24	26	34
Total companies	600	600	600	600

waarbij wordt opgemerkt dat „the survey companies usually use the flow-through method to account for the investment credit”.

Van de 108 door ons onderzochte jaarverslagen zijn er vier die ondanks de nauwelijks mis te verstane bewoordingen van CAJ-standpunt en Voorontwerp toch opteren voor methode D, onder andere met het argument van Sanders en Burgert dat „op grond van de regelmaat in het jaarlijkse investeringspatroon wordt deze premie in eens ten gunste van het resultaat gebracht” of met omschrijving „De premie over 1978 uit hoofde van de Wet Investerings Rekening is op de belastingen (in de resultatenrekening) (toevoeging van ons) in mindering gebracht”. Een andere onderneming past de door Burggraaff voor „kleinere projecten” toelaatbaar geachte methode toe.

Deferral methoden worden in de VS door slechts (ruim) 10% van de 600 survey companies toegepast. Van de 108 onderzochte Nederlandse beursondernemingen gebruikte 66% een methode van uitgestelde winstneming, zie tabel 6.1.

In tabel 6.3. is een overzicht opgenomen in welke mate openbare accountants betrokken zijn bij de 108 jaarrekeningen.

²⁶⁾ D. J. Bevis en R. E. Perry, Accounting for Income Taxes, An Interpretation of APB Opinion No. 11, blz. 31, AICPA, New York, 1969 en Accounting Trends and Techniques, AICPA, New York 1976, blz. 240.

Tabel 6.3. frequentie certificerende accountants

<i>Kantoor</i>	<i>frequentie absoluut</i>	<i>frequentie relatief</i>
1. Brands en Wolff	4	3,6
2. Coopers en Lybrand	2	1,8
3. Van Dien + Co	13	11,8
4. Dijker en Doornbos	15	13,6
5. Keuzenkamp en Co	2	1,8
6. Klynveld Kraayenhof en Co	25	22,7
7. Moret en Limperg	20	18,2
8. Nederlandse Accountants Maatschap	13	11,8
9. Paardekooper en Hoffman	1	0,9
10. Pelsers, Hamelberg, Van Til en Co	4	3,6
11. Price Waterhouse en Co	1	0,9
12. Reijn, De Blaey en Co	1	0,9
13. De Tombe/Melse en Co	4	3,6
14. Vekemans en Berk	2	1,8
15. Venker en Steenbergh	1	0,9
16. Whinney, Murray, Ernst en Ernst	1	0,9
17. De Zeeuw en De Keizer	1	0,9
	<u>110</u>	<u>99,7</u>
	<u><u>110</u></u>	<u><u>99,7</u></u>

Twee ondernemingen beschikken over twee externe accountants, waardoor 108 onderzochte jaarverslagen leidden tot een absolute frequentie van 110. Indien wij op basis van tabel 6.3. kantoren met een relatieve frequentie van meer dan 10% afzonderen ontstaat tabel 6.4.

Tabel 6.4. frequentie certificerende accountants met een relatieve frequentie van meer dan 10%

<i>Kantoor</i>	<i>frequentie relatief bij 108</i>	<i>aantal ondernemingen</i>	<i>in % op basis 86</i>
3. Van Dien + Co	11,8	13	15,1
4. Dijker en Doornbos	13,6	15	17,4
6. Klynveld Kraayenhof en Co	22,7	25	29,1
7. Moret en Limperg	18,2	20	23,3
8. Nederlandse Accountants Maatschap	<u>11,8</u>	<u>13</u>	<u>15,1</u>
	<u>78,1</u>	<u>86</u>	<u>100,-</u>
	<u><u>78,1</u></u>	<u><u>86</u></u>	<u><u>100,-</u></u>

waaruit blijkt dat „de grote vijf” 78,1% van de 110 certificaten voor hun rekening nemen, dan wel 79,6% van de in het onderzoek betrokken 108 ondernemingen bedienen.

Bezien wij de frequentie der methoden bij 108 ondernemingen en bij „de grote vijf” dan ontstaat

Tabel 6.5. relatieve frequentie der methoden bij 108 en bij 86 ondernemingen gecertificeerd door één der „grote vijf” (zie ook tabel 6.1.)

Methode	frequentie relatief bij 108	frequentie bij 86	
		absoluut	relatief
A	19	17	19
B	41	39	43
C	1	—	—
D	3	4	4
E	6	4	4
F	21	20	22
Overige	9	7	8
	<u>100</u>	<u>91</u>	<u>100</u>

Uit de cijferoptelling van tabel 6.5. blijkt de relatieve frequentie der methoden gelet op verschijningsvorm nauwelijks te verschillen bij 108 en 86 ondernemingen. Indien deze tabel gecombineerd wordt met die der certificerende accountants is de uitkomst evenwel verrassend.

Tabel 6.6.

Methode	in %		vD+Co		DenD		KKC		MenL		NAM	
	over 108	over 86	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.	abs.	rel.
A	19	19	2	15,4	2	13,3	3	11,5	9	37,5	1	7,7
B	41	43	4	30,8	9	60	10	38,5	8	33,3	8	61,5
C	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
D	3	4	1	7,8	—	—	3	11,5	—	—	—	—
E	6	4	—	—	1	6,7	1	3,9	1	4,2	1	7,7
F	21	22	3	23,0	3	20	7	26,9	5	20,8	2	15,4
Overige	9	8	3	23,0	—	—	2	7,7	1	4,2	1	7,7
	<u>100</u>	<u>100</u>	<u>13</u>	<u>100</u>	<u>15</u>	<u>100</u>	<u>26</u>	<u>100</u>	<u>24</u>	<u>100</u>	<u>13</u>	<u>100</u>

Voorkeur voor een bepaalde verwerkingsmethode is bij sommige kantoren duidelijk aanwijsbaar.

Methode A wordt bij Moret en Limperg twee maal zoveel toegepast als gemiddeld, terwijl methode B 50% meer dan gemiddeld wordt toegepast door Dijker en Doornbos en de Nederlandse Accountants Maatschap.

Ook bij *vaste activa in bestelling* moeten volgens het Voorontwerp methoden van

uitgestelde winstneming worden toegepast. Incidenteel wordt dit nog wel eens als volgt opgelost. Voor activa in gebruik wordt een egalisatierekening gevormd, terwijl de premie op activa in bestelling in de toelichting veelal in mindering op deze activa wordt gebracht.

Tegen het in alinea 3 Voorontwerp gestelde is niet noemenswaard gezondigd. Mogelijk is dit anders met alinea 4, met betrekking tot WIR-vorderingen.

Bij 80 van de 108 ondernemingen kon de vordering worden onderzocht, waarbij in 48 gevallen niet en in 32 gevallen de vordering wel zichtbaar in balans of toelichting was opgenomen. Alinea 4 verplicht niet tot expliciete vermelding van de vordering maar wel dient „Het nog niet ontvangen deel van de premies (. . .) onder de vorderingen (te worden) opgenomen”. Het is onzes inziens niet geheel aannemelijk dat van deze 48 gevallen of de vordering geheel tot afwikkeling is gekomen of van te verwaarlozen betekenis is.

Alinea 5 verplicht tot gelijke behandeling van IPR-premies en WIR-premies. Onzes inziens kan dit niet geheel juist zijn daar IPR-premie aan belastingheffing onderhevig is en WIR-premie belastingvrij wordt genoten. Bij ons onderzoek is gebleken dat de IPR-premie in mindering op de aktivering is gebracht, terwijl voor de WIR-premie een egalisatierekening is gevormd; ook voor IPR-premie wordt wel een egalisatierekening gebruikt. Eenmaal wordt vermeld dat de uit hoofde van de IPR ontvangen premies geen invloed hebben op de waardering van de desbetreffende activa en: „In verband met de waardering tegen actuele waarde is het in 1978 uit hoofde van de IPR ontvangen bedrag van f 638.000 onder aftrek van latente belasting van f 245.000 rechtstreeks aan de herwaarderingsreserve toegevoegd.” In ruim tien gevallen wordt de IPR apart in de balans of toelichting vermeld.

SIR-heffingen worden eveneens op beperkte schaal expliciet vermeld, veelal met de opmerking dat zij kostprijsverhogend werken en met de WIR-premie worden verrekend. Dit is conform alinea 6 Voorontwerp.

Tabel 6.7. frequentie van verwerkingsmethode WIR-premie in de resultatenrekening

<i>De premie wordt ten gunste van het resultaat gebracht</i>	<i>frequentie absoluut</i>
1 gedurende de afschrijvingstermijn of economische levensduur	34
2 gedurende desinvesteringsperiode	7
3 volgens een niet nader aangeduid uitgesteld winstnemingsstelsel	7
4 als een eenmalige bate	4
5 volgens een niet vermeld stelsel	6
6 met aparte vermelding van toeslagen	1
7 met 1/2, 1/4, 1/5, 1/6, 1/10 of 1/18 deel van de premie jaarlijks	5
8 in de vorm van lagere afschrijvingen gedurende de afschrijvingstermijn of economische levensduur	19
9 na het verstrijken van de afschrijvingstermijn der activa	1
	<u>84</u>

Methode A - zie tabel 6.1. - komt 22 maal voor. Eenmaal wordt de premie in aftrek gebracht op andere activa (!) (nl. „onderhanden werken inclusief vooruitbetalingen”) met als motivering dat „Een algemeen geldende regeling voor het verwerken van WIR-premies, IPR-premies en SIR-heffingen (is) nog niet definitief vastgesteld” (is). Bij de overige 21 wordt de premie in mindering gebracht op de desbetreffende activa. Dit klopt niet met het in tabel 6.7. onder 8 vermelde; er vindt nl. ook combinatie van methode A met methode 7 en 9 plaats. Veelal voldoen de methoden onder 2 (desinvesteringsperiode²⁷⁾), 3 (niet nader aangeduid uitgesteld winstnemingsstelsel), 5 (niet vermeld stelsel), 7 (allerlei breuken) en 9 (na verstrijken van afschrijvingstermijn) niet aan het gestelde in alinea 7 en 8 van het Voorontwerp, dat rekening moet worden gehouden met „de periode dat op het betreffende activum wordt afgeschreven” resp. „met de gebruiksduur van de activa, dan wel met benadering daarvan.”

Ten aanzien van methode 2 blijven de opmerkingen in de jaarrekeningen beperkt tot de melding dat de premie ten gunste van de resultatenrekening wordt gebracht gedurende de desinvesteringsstermijn. Eenmaal wordt vermeld dat „wordt aangenomen dat daarmee (. . .) de economische gebruiksduur wordt benaderd.”

Alinea 10 is niet vermeldenswaard overtreden.

▪ Methode 6 - aparte verwerking van toeslagen - betreft een apart vermelde KST die in één jaar ten gunste van het resultaat is geboekt²⁸⁾.

Enkele keren is gekwantificeerd melding gemaakt van de wijziging in de actuele waarde door de invoering van de WIR. Niet na te gaan is in hoeverre de door Nederstigt gesignaleerde „hefboomwerking” zich doet gelden²⁹⁾.

BIJLAGE 1

1	ACF Holding N.V.	Maarssen
2	Ahold N.V.	Zaandam
3	Akzo N.V.	Arnhem
4	Amsterdamsche Droogdok-Maatschappij N.V.	Amsterdam
5	N.V. Amsterdamsche Rijtuigenmaatschappij (A.R.M.)	Amsterdam
6	Automobiel Industrie „Rotterdam” N.V.	Rotterdam
7	N.V. Electro Technisch Installatiebedrijf en Handelsbureau v.h. P. Batenburg	Rotterdam
8	Beers' Zonen N.V.	's-Gravenhage
9	N.V. Koninklijke Nederlandsche Machinefabriek voorheen E. H. Begemann	Helmond
10	Koninklijke Tapijtfabrieken Bergoss N.V.	Oss
11	Maatschappij Van Berkels' Patent N.V.	Leidschendam
12	Blydenstein-Willink N.V.	Enschede
13	Koninklijke Drukkerij en Uitgeverij v/h C. de Boer jr. N.V.	Hilversum

²⁷⁾ J. W. Schoonderbeek in WIR en SIR, Verslag van een seminar, gehouden op 8 juni 1978 te Amsterdam, Deventer 1978, blz. 53, vindt deze methode niet aanvaardbaar.

²⁸⁾ Zie ook de analyse die Van Hoepen van de toeslagen geeft met de daaruit voortvloeiende verwerkingsmethoden.

²⁹⁾ Nederstigt, Fiscale Miniaturen, blz. 175.

14	N.V. Koninklijke Distilleerderijen Erven Lucas Bols	Nieuw-Vennep
15	N.V. Borsumij Wehry	's-Gravenhage
16	Koninklijke Bos Kalis Westminster Group N.V.	Papendrecht
17	Verenigde Bedrijven Bredero N.V.	Utrecht
18	Bredero Vast Goed N.V.	Utrecht
19	Bührmann-Tetterode N.V.	Amsterdam
20	N.V. Centrale Suiker Maatschappij	Amsterdam
21	N.V. Handel- en Industrie-Maatschappij „Ceteco”	Amsterdam
22	Chamotte Unie N.V.	Geldermalsen
23	Cindu-Key en Kramer N.V.	Uithoorn
24	N.V. Deli-Maatschappij	Rotterdam
25	Duiker Apparatenfabriek N.V.	Rijswijk (Z.H.)
26	N.V. Uitgeversmaatschappij Elsevier	Amsterdam
27	N.V. Emba, maatschappij voor beheer en ontwikkeling van industrie- en handelsondernemingen	Rotterdam
28	Koninklijke Nederlandsche Hoogovens en Staalfabrieken N.V./Estel N.V.	Nijmegen
29	Fearnley International N.V.	Amsterdam
30	N.V. Koninklijke Nederlandse Vliegtuigenfabriek Fokker	Schiphol
31	Ford Nederland N.V.	Amsterdam
32	Furness N.V.	Rotterdam
33	Gamma Holding N.V.	Helmond
34	Gelatine Delft N.V.	Delft
35	Papierfabrieken Van Gelder Zonen N.V.	Amsterdam
36	Van der Giessen - de Noord N.V.	Krimpen a/d IJssel
37	Gist-Brocades N.V.	Delft
38	Eduard Goudsmit N.V.	Rotterdam
39	Grasso's Koninklijke Machinefabrieken N.V.	's-Hertogenbosch
40	Océ - Van der Grinten N.V.	Venlo
41	Hagemeyer N.V.	Naarden
42	N.V. Hero Conserven Breda	Breda
43	Heybroek en Co's Handel Maatschappij N.V.	Amsterdam
44	Holec N.V.	Utrecht
45	Hollandsche Beton Groep N.V.	Rijswijk (Z.H.)
46	IHC Holdings N.V.	Rotterdam
47	N.V. Industriële Maatschappij	Amsterdam
48	IBB-Kondor Groep N.V.	Leiden
49	Koninklijke Fabriek Inventum, Fabriek van Instrumenten en Electriche Apparaten N.V.	Bilthoven
50	N.V. Houthandel v/h G. Key	Amsterdam
51	Klene's Suikerwerkenfabrieken N.V.	Amsterdam
52	Konstruktiewerkplaatsen en Machinefabrieken Hollandia-Kloos N.V.	Krimpen a/d IJssel
53	Kluwer N.V.	Deventer
54	Koninklijke Luchtvaart Maatschappij N.V.	Amstelveen

55	Koninklijke Nederlandsche Papierfabrieken N.V.	Maastricht
56	N.V. Koninklijke Nederlandsche Petroleum Maatschappij	's-Gravenhage
57	Grand Hotel Krasnapolsky N.V.	Amsterdam
58	Macintosh Confectie N.V.	Stein
59	Mulder's Fabriek van Rollend Materieel N.V.	Boskoop
60	Naarden Internationaal N.V.	Naarden
61	N.V. Nederlandsche Apparatenfabriek Nedap	Groenlo
62	Nederlandse Bontweverij N.V.	Enschede
63	Nederlandse Dagbladunie N.V.	Rotterdam
64	Koninklijke Nederlandsche Springstoffenfabrieken N.V.	Muiden
65	Nierstrasz N.V.	Amsterdam
66	Norit N.V.	Amersfoort
67	Koninklijke Textielfabrieken Nijverdal-Ten Cate N.V.	Almelo
68	Phs van Ommeren N.V.	Rotterdam
69	Orenstein en Koppel N.V.	Amsterdam
70	Oscar Rohte en Jiskoot N.V.	Amsterdam
71	Otra N.V.	Rotterdam
72	Pakhoed Holding N.V.	Rotterdam
73	Palthe N.V.	Almelo
74	N.V. Philips' Gloeilampenfabrieken	Eindhoven
75	Koninklijke Houthandel William Pont N.V.	Zaandam
76	N.V. Koninklijke Delftsch Aardewerkfabriek De Porceleyne Fles	Delft
77	Proost en Brandt N.V.	Amsterdam
78	Metaalbedrijf Rademakers N.V.	Rotterdam
79	Reesink N.V.	Zutphen
80	N.V. Maatschappij voor Woninginrichting Van Reeuwijk	Rotterdam
81	N.V. Handelsvereniging v/h Reiss en Co	Amsterdam
82	Riva N.V.	Amsterdam
83	Maatschappij Rommenh�ller N.V.	's-Gravenhage
84	Rijn-Schelde-Verolme Machinefabrieken en Scheepswerven N.V.	Rotterdam
85	Sanders Behang N.V.	Delfgauw
86	N.V. Schokbeton	Zwijndrecht
87	Schuitema N.V.	Amersfoort
88	Schuttersveld Holding N.V.	Enschede
89	SHV Holdings N.V.	Utrecht
90	Koninklijke Volker Stevin N.V.	Rotterdam
91	Textielgroep Twenthe N.V.	Almelo
92	N.V. Holdingmaatschappij De Telegraaf	Amsterdam
93	Thyssen-Bornemisza N.V.	Amstelveen
94	N.V. Drukkerij Trio	's-Gravenhage
95	Unilever N.V.	Rotterdam
96	N.V. Vereenigde Glasfabrieken	Schiedam

97	Verenigde HVA Maatschappijen N.V.	Amsterdam
98	N.V. Verenigd Bezit VNU	Haarlem
99	N.V. Verenigde NBM-Bedrijven	's-Gravenhage
100	N.V. Verto	Rotterdam
101	Vereenigde Ingenieursbureau Viba N.V.	's-Gravenhage
102	Vihamij Buttinger N.V.	Arnhem
103	N.V. Gemeenschappelijk Bezit VRG	Amsterdam
104	Wegener's Couranten Concern N.V.	Apeldoorn
105	Koninklijke Wessanen N.V.	Amstelveen
106	Wyers Beheer N.V.	Amsterdam
107	N.V. Stoomvaart Maatschappij Zeeland	Hoek van Holland
108	Koninklijke Maastrichtsche Zinkwit-Maatschappij N.V.	Eijsden